

Semenárstvo tráv a ďatelinovín na Slovensku a jeho problémy

V Našom poli č. 7/2021 sme uviedli príspevok autora doc. Ing. B. Cagaša, CSc. o histórii a súčasnosti trávneho a ďatelinového semenárstva na území dnešnej Českej republiky. Podobnou témou, ale na teritóriu dnešného Slovenska, sa zaoberá nasledujúci príspevok.

Ing. J. Hric, CSc., Ing. P. Hradiský, Levoča

Na Slovensku bolo pestovanie tráv na semeno do roku 1940 takmer výnimkou, ojedinele sa pestoval mätonoh trváci. Pre zlepšenie tejto činnosti bola v roku 1941 založená Šľachtiteľská stanica v Levočských Lúkach. Stanica, od založenia ktorej v tomto roku uplynie 80 rokov, sa pod vedením Dr. Ing. M. Malocha zaoberala výskumom, šľachtením a pestovaním tráv na semeno. Semenárstvo na Slovensku nemalo tradíciu, a tak sa so zaklada-

ním nových semenných porastov začalo vo väčšom rozsahu až po roku 1945. Bolo potrebné vybudovať vyhovujúce priestory pre umiestnenie strojov a náradia, ako aj pre uskladnenie osiva v prírodnom i čistom stave. Z tohto dôvodu bola v Levočských Lúkach postavená čistiaca stanica osív, ako jediná svojho druhu, ktorá čistila trávne semená pre potreby celého Slovenska. Okrem toho sa tiež zaoberala čistením obilnín, ďatelinovín a ľa-

Zber mätonohu trváceho METROPOL na pozemkoch spoločnosti GRAMINEX v Levočských Lúkach.

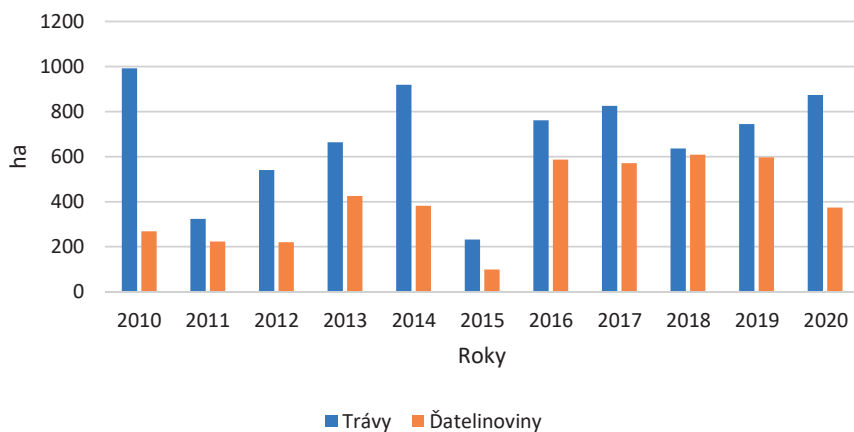
nového semena.

Po roku 1948 došlo k hlbokým zmenám i v oblasti semenárstva krmovín, za ktoré preberal zodpovednosť štát. Ďalším dôležitým medzníkom v organizácii semenárstva, a tým aj v činnosti čistiacej stanice bol rok 1962. Šľachtenie a produkciu osiva domácich odrôd zabezpečoval štátny podnik VHJ Slovosivo. Väčší dôraz bol však kladený na semenárstvo lucerny a ďateliny. V roku 1989 bolo ako množiteľské porasty tráv prihlásených 2 500 ha porastov.

Ako prvé boli v ŠS Levočské Lúky vyšľachtené odrody kostravy červenej, timotejky lúčnej a kostravy lúčnej. Celkovo bolo vyšľachtených 29 odrôd trávnych druhov s prívlastkom Levočský(á), z ktorých je dodnes registrovaných 25.

Znižovaním stavov HD klesal záujem o viacročné krmoviny, a teda aj o osivo tráv a ďatelinovín. Preto napr. v roku

Graf 1: Množiteľské plochy uznaného osiva tráv a ďatelinovín v SR v rokoch 2010 - 2020 v ha.

Zdroj: ÚKSÚP

Tab. 1: Priemerné hektárové úrody v kg/ha niektorých tráv a ďatelinovín v rokoch 2010 - 2020 (uznaných).

Druh	Roky										
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Timotejka lúčna	161,0	146,0	68,0	159,0			87,0	122,0	78,0		
Mätonoh mnohokvetý	692,0	286,0	223,0	1371,0	703,0		588,5	246,4	744,7	183,6	415,0
Mätonoh jednorodný		272,0	169,0	425,0							
Mätonoh trváci		526,0		235,0	337,2	83,0	91,8		94,6		460,0
Kostravovec	30,0	49,0	449,0	508,0	256,0	889,0	224,0	220,0	234,0		600,0
Kostrava trsteníkovitá	63,0	321,0		564,0	249,0	577,0	321,0			395,0	
Kostrava lúčna			330,0	325,0							175,0
Kostrava červená	83,0			119,0							252,0
Ovsík obyčajný		170,0									
Reznačka laločnatá			84,0	113,0							
Ďatelina lúčna	47,0	128,0	135,0	100,0	40,0	164,0	71,0	74,0	82,0	70,0	119,0
Ďatelina purpurová									69,0	43,0	66,0
Lucerna siata	170,0	73,0	363,0	217,0		65,0	185,0	168,0	38,0	41,0	113,0

Zdroj: ÚKSÚP

1994 bolo ako množiteľské porasty evidovaných už len 335 ha porastov. Mierne nárast nastal v roku 1995, na 412 ha, s predpokladom navýšenia výmery na plochu 2 000 ha.

Od roku 2010 sa šľachtením tráv ako jediná šľachtiteľská stanica na Slovensku zaoberá spoločnosť GRAMINEX, ktorá pôsobí v lokalite Levočské Lúky, kde predtým pôsobila Šľachtiteľská stanica Levočské Lúky. V súčasnej dobe sa na Slovensku pestujú trávy na semeno na ploche necelých 900 ha. Celková produkcia uznaného osiva sa pohybuje okolo 170 ton ročne (graf 1 a 2). V roku 2020 pestovali poľnohospodárske podniky 8 druhov tráv, z ktorých dominantné postavenie mal mätonoh jednoročný a kostravovec (graf 3).

GRAMINEX, s. r. o. má v súčasnosti 25 odrôd vyšľachtených pre lúčne, pasienkové a nepoľnohospodárske využitie. V štátnych odrodových skúškach má 6 novošľachtení, čo dáva predpoklad rozšírenia možností pestovania tráv v poľnohospodárskych podnikoch, a to pri dostatočnom výbere domácich odrôd. Vyšľachtené odrody sa pestujú na semeno v obchodno-semenárskych spoločnostiach. Najvýznamnejšími sú Rožnovská travní semena, s. r. o., Rožnov pod Radhoštěm a SEED SERVICE, s. r. o., Vysoké Mýto. Tieto české spoločnosti majú svojich množiteľov aj na území Slovenska. Zvýšenie výmery tráv pestovaných na semeno by v súčasnej dobe prispelo k diverzifikácii osevných postupov a k zlepšeniu toho, čo nazývame krajinotvorbou.

Príčinou malých množiteľských plôch a nízkych úrod (graf 1 a 2) je, že poľnohospodárske podniky spravidla vysievajú trávy na menej úrodné pôdy, často zapýrené, čo má za následok zamietnutie porastov množenia a následne zamietnutie osiva vo vzorke. Príčinu nízkych úrod tráv vidíme tiež v agronomickej úrovni a niekde aj v spoľahlivosti pestovateľov. Ďalším problémom je nedostatok čistiacich staníc, resp. ich vybavenie čistiacimi strojmi na kvalitné čistenie osiva. Dodnes sa používajú stroje staršie viac ako 40 rokov, pri ktorých sa kvalita základného a základného osiva dá len ťažko dosiahnuť. Negatívom je tiež dlhé obdobie (2 – 2,5 roka) od vysiatia až po vyčistenie osiva a jeho finalizáciu, čo nepôsobí dobre na podnikový cash-flow.

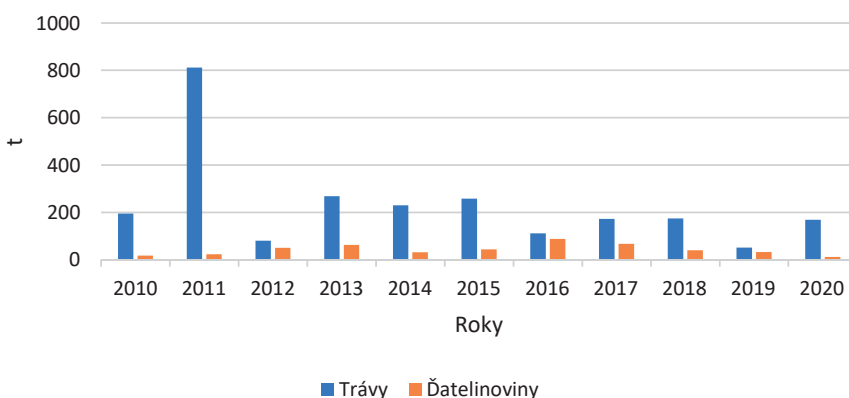
Množiteľské plochy ďatelinovín mierne kolíšu a pohybujú sa okolo 380 ha. Ročná produkcia uznaného osiva sa v ostatných rokoch pohybuje od 11,2 do 88,0 t (graf 1 a 2). Okrem vplyvov počasia sa na tomto stave podieľa rizikovosť pri zbere semenných porastov znásobená momentálnou absenciou vhodného de-

sikantu. Portfólio pestovaných druhov ďatelinovín tvoria ďatelina lúčna, lucerna siata a ďatelina purpurová (graf 4). Dosaňované priemerné úrody ďateliny lúčnej a lucerny siatej sú nízke (tab. 1).

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR dlhodobu nemá záujem o podporu šľachtenia tráv, ďatelinovín, aplikovaného výskumu a semenárstva na Slovensku, čo znižuje konkurencieschopnosť až postupný zánik genofondu.

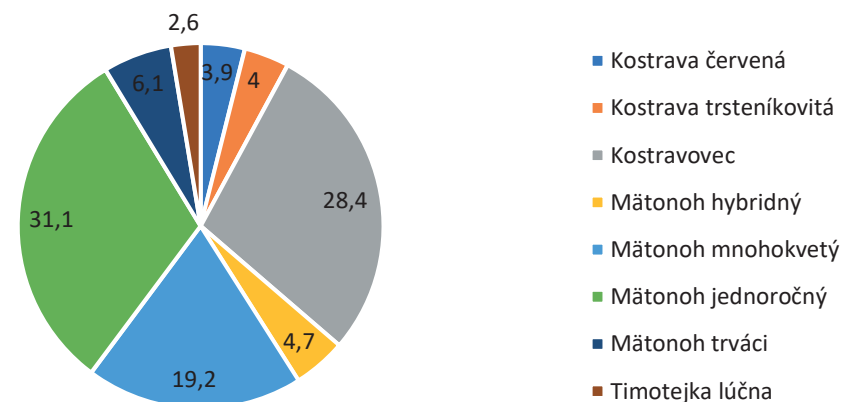
Problematikou semenárstva tráv a ďatelinovín sa na Slovensku rezortný výskum nezaobrá, a tak poradenskú činnosť pre množiteľov odrôd robí spoločnosť GRAMINEX, s. r. o. Tá v roku 2020 vydala katalóg odrôd, kde si množitelia nájdu stručný popis odrody a agrotechniku pestovania na semeno. Spoločnosť organizuje v mesiaci jún deň poľa pri príležitosti 80. výročia šľachtenia tráv na Slovensku. □

Graf 2: Produkcia uznaného osiva tráv a ďatelinovín v SR v rokoch 2010 - 2020 v t.

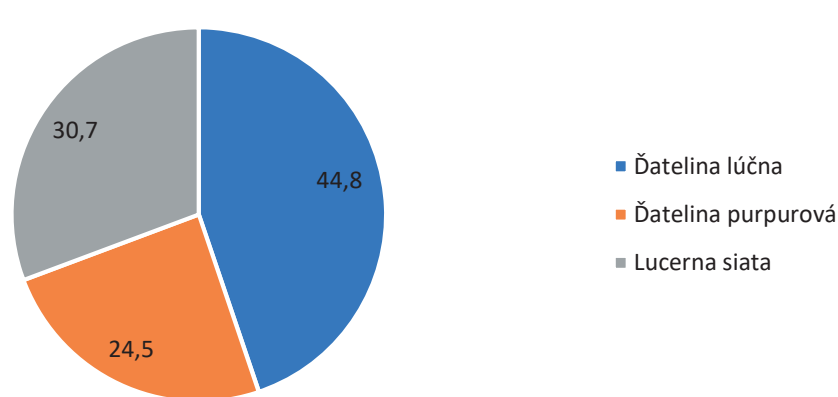
Zdroj: ÚKSÚP

Graf 3: Druhové zloženie tráv pestovaných na semeno v SR za 2020 v %.

Zdroj: ÚKSÚP

Graf 4: Druhové zloženie ďatelinovín pestovaných na semeno v SR v r. 2020

Zdroj: ÚKSÚP